

ONA TILI FANINI O`QITISHDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH(METODIK TAVSIYA)

Qodirova Farida Turg'unbòy qizi

*Andijon viloyati Oltinkòl tumani 33-umumiy
o'rta ta'lim maktabi ona tili va adabiyoti fani o'qituvchisi.*

Annotatsiya: Ushbu metodik tavsiyada interfaol o'qitish metodlarining, o'rta ta'lim maktabi o'quvchilarining ona tili fani darslarida o'rganish natijalariga ta'siri ko'rib chiqilgan. Mavjud adabiyotlarni tahlil qilish, turli xil interaktiv metodlarni qo'llash va o'quvchilarning ishlashi va faolligini baholash orqali tadqiqot ushbu usullarning samaradorligi to'g'risida har tomonlama tushuncha berishga qaratilgan. Ona tili fanini o'qitish yosh o'quvchilarning kognitiv va lingvistik rivojlanishi uchun juda muhimdir. An'anaviy o'qitish usullari ko'pincha o'quvchilarni samarali jalb qila olmaydi, bu esa ta'lim natijalarini pasayishiga olib keladi. Guruh ishi, o'yinlar, texnologiya integratsiyasi va amaliy ta'lim kabi tadbirlarni o'z ichiga olgan interaktiv usullar o'quvchilarning faolligini oshirish va ta'lim natijalarini yaxshilash vositasi sifatida taklif qilingan. Ushbu tadqiqot maktablarda ona tili fanini o'qitishda interfaol o'qitish usullarining samaradorligini baholashga qaratilgan.

Kalit so'zlar: interfaol o'qitish metodlari, ona tili fani, interaktiv usullar, o'quvchilar, loyihalari, rolli o'yinlar, o'quv o'yinlari, ijtimoiy ko'nikmalar, interaktiv ta'lim vositalari.

KIRISH

Ma'lumki, yangi pedagogik texnologiyalar umumta'lim maktablari o'quvchilarning aqlan rivojlanishi va kamol topishida muhim ahamiyat kasb etadi. Pedagogik texnologiyalarni bugungi kunda eng ommaviylashgan turlaridan biri bu – interfaol metodlardir. Interfaol metodlar o'quvchi va o'qituvchining birgalikdagi faoliyati bo'lib, o'quvchilarni ijodiy fikrlashga, zarur xulosalarga kelishga, tahlil qilish va olingan bilimlarni amaliyotga qo'llashga o'rgatadi. O'qituvchining asosiy vazifasi esa, o'quvchilarga aniq yo'nalish berish, to'g'ri xulosalarni aytishdan iborat. Interfaol metodlar yana shunisi bilan ahamiyatliki, o'qituvchi o'quvchining fikrini hech qachon

keskin rad etmaydi, faqatgina to'g'ri xulosani aytadi, natijada o'quvchi o'z xatosini tushunib, fikrlashdan to'xtamaydi va ular o'rtasidagi doimiy faollik ta'minlanadi.

ASOSIY QISM

Ona tili fanini o'qitishda interfaol usullardan foydalanish samaradorligi o'quvchilarning o'qishi va rivojlanishining turli jihatlariga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bu erda keng qamrovli obzor: Interfaol usullarning afzalliklari kengaytirilgan jalb qilish va motivatsiya:

- Interaktiv ta'lim vositalari: video, o'yin va interaktiv dasturiy ta'minot kabi multimedia vositalarini o'z ichiga olgan o'quvchilar e'tiborini an'anaviy usullarga qaraganda samaraliroq jalb qilishi mumkin.

- Amaliy mashg'ulotlar: guruh loyihalari, rolli o'yinlar va o'quv o'yinlari kabi mashg'ulotlar o'rganishni yanada dinamik va yoqimli qiladi, mavzuga ijobiy munosabatni rivojlantiradi.

Yaxshilangan tushunish va saqlash:

- Faol ishtirok etish: talabalarni munozaralarga, munozaralarga va muammolarni hal qilishga jalb qilish ularning til tushunchalarini chuqurlashtirishga yordam beradi.

- Real hayotiy ilovalar: interfaol usullar ko'pincha Real hayotiy kontekstni o'z ichiga oladi, bu esa o'quvchilarga material bilan bog'lanish va eslab qolishni osonlashtiradi.

Tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirish:

- Hamkorlikdagi ta'lim: guruh ishi va tengdoshlarning o'zaro munosabatlari o'quvchilarni tanqidiy fikrlashga va o'z g'oyalarini hamkorlikda rivojlantirishga undaydi.

- Interfaol savol berish: ochiq savollar berish va o'quvchilarni o'z savollarini berishga undash fikrlash va tahlilni yanada chuqurlashtirishga yordam beradi.

Kengaytirilgan Muloqot Qobiliyatlari:

- Og'zaki va yozma muloqot: taqdimotlar, hikoya qilish va yozish mashqlari kabi Interaktiv mashg'ulotlar og'zaki va yozma til ko'nikmalarini yaxshilashga yordam beradi.

- Teskari aloqa mexanizmlari: interfaol mashg'ulotlar davomida o'qituvchilar va tengdoshlarning darhol fikr-mulohazalari o'quvchilarning muloqot qobiliyatlarini samarali takomillashtirishga yordam beradi.

Shaxsiylashtirilgan O'quv Tajribasi:

- Adaptiv ta'lim texnologiyalari: dasturiy ta'minot va onlayn platformalar o'quv tajribalarini o'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashtirib, tabaqalashtirilgan o'qitish imkonini beradi.

- O'quvchilarga yo'naltirilgan yondashuv: interfaol usullar o'quvchilarni o'quv jarayonining markaziga qo'yadi, turli xil o'quv uslublari va qadamlariga mos keladi.

Interfaol usullarga misollar.

Interaktiv Hikoyalar:

- Hikoyalarni yaratish va almashish uchun raqamli vositalardan foydalanish, o'quvchilarga ham ijodkor, ham tomoshabin bo'lishga imkon berish, shu bilan ularning hikoya qilish qobiliyatlari va ijodkorligini oshirish.

Til O'yinlari:

- O'rganishni qiziqarli va qiziqarli qilish uchun so'z o'yinlari, boshqotirmalar va interaktiv grammatik mashqlarni kiritish.

Guruh muhokamalari va bahslari:

- o'quvchilarning nutq va tinglash qobiliyatlarini rivojlantirish uchun turli mavzularda tuzilgan guruh muhokamalariga ko'maklashish.

Loyihaga Asoslangan Ta'lim:

- Tadqiqot, hamkorlik va taqdimotni talab qiladigan loyihalarni tayinlash, turli til ko'nikmalarini yaxlit tarzda birlashtirish.

Ro'l o'ynash va simulyatsiyalar:

-o'quvchilar turli kontekstlarda tildan foydalanishni mashq qilishlari mumkin bo'lgan hayotiy vaziyatlarni simulyatsiya qilish uchun rolli o'yinlardan foydalanish.

Tadqiqot va dalillar.

Bir nechta tadqiqotlar interfaol usullarning sinflarda til o'rganishga ijobiy ta'sirini ta'kidladi:

- O'quvchilarning faolligini oshirish: tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, interfaol usullardan foydalanilganda o'quvchilar ko'proq faol va g'ayratli bo'lib, ishtirok etish va ishtirok etish darajasi yaxshilanadi.

- Yaxshilangan akademik ko'rsatkichlar: tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, interfaol usullardan foydalanadigan o'quvchilar standartlashtirilgan test va baholashlarda an'anaviy sharoitlarda tengdoshlaridan ustun turadi.

- Kengaytirilgan ijtimoiy ko'nikmalar: interfaol usullar umumiy rivojlanish uchun juda muhim bo'lgan jamoaviy ish, muloqot va ijtimoiy hamkorlikni rivojlantiradi.

Qiyinchiliklar va mulohazalar.

Foyda muhim bo'lsa-da, e'tiborga olish kerak bo'lgan muammolar ham mavjud:

Resurs mavjudligi: interfaol usullarni qo'llash ko'pincha barcha maktablarda mavjud bo'lmasligi mumkin bo'lgan texnologiya va materiallarga kirishni talab qiladi.

O'qituvchilarni tayyorlash: interfaol usullardan samarali foydalanish o'qituvchilarni yaxshi o'qitishni va yangi texnologiyalar va o'qitish strategiyalariga qulay bo'lishni talab qiladi.

Sinfni boshqarish: interfaol tadbirlar ba'zida shovqin va faollik darajasining oshishiga olib kelishi mumkin, bu esa sinfni boshqarishning samarali strategiyasini talab qiladi.

Ona tili fanini o'qitishda interfaol usullardan foydalanish ko'plab afzalliklarni beradi, jumladan, faollikni oshirish, tushunishni yaxshilash va tanqidiy muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish. Muammolarni hal qilish kerak bo'lsada, o'quvchilarning o'qishi va rivojlanishiga umumiy ta'sir juda ijobiy bo'lib, uni zamonaviy ta'limda qimmatli yondashuvga aylantiradi.

Topilmalar ta'lim natijalarini oshirish va ona tili fanlari ta'limiga jalb qilishda interfaol o'qitish usullari an'anaviy usullarga qaraganda samaraliroq degan farazni qo'llab-quvvatlaydi. Eksperimental guruhdagi o'quvchilarning yaxshilangan ko'rsatkichlari shuni ko'rsatadiki, ushbu usullar tushunchalarni yaxshiroq tushunish va saqlashga yordam beradi. O'quvchilar o'rtasida kuzatilgan faollik va ijobiy munosabat interfaol usullar o'rganishni yanada yoqimli va mazmunli qilishi mumkinligini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, tadqiqot o'qituvchilarni tayyorlash zarurati, etarli resurslar va vaqtni boshqarish kabi interaktiv usullarni amalga oshirishdagi muammolarni ham aniqlaydi. O'qituvchilar ushbu usullarni o'qitish amaliyotiga samarali kiritish uchun zarur ko'nikma va vositalar bilan jihozlangan bo'lishi kerak.

O'quvchilarga rasmi topshiriqlarni topshirtirib, ularni fikrlashga, topqirlikka, ijodkorlikka undaydi hamda yozma va og'zaki nutqni o'stirib, lug'at boyligini oshiradi. O'quvchilarning topqirligini, harflarni eslab qolish qobiliyatini o'stirishda quyidagi metodlar samarali natijalar beradi:

Kungoboqar metodi - kungoboqar rasmi o'rtasida unli harflar, uning atrofida esa, undosh harflar yozilgan bo'ladi. O'quvchilar undosh va bitta unli harflarni qo'shib, bir necha so'zlar tuzishadi. O'yin davomida o'rtadagi unlilarni almashtirish ham mumkin. Bu jarayonda hamma o'quvchilar baravar ishtirok etadilar. O'qituvchi esa mashg'ulot davomida eng faol qatnashganlarni rag'batlantirib, baholab boradi. Bu usul ona tili darslarini qiziqarli tashkil etish, darslarda o'quvchilarning toliqib qolishlarining oldini olish va qisqa vaqt davomida ko'proq o'quvchilarni baholashga xizmat qiladi.

Sinkveyn metodi – sinkveyn so'zining ma'nosi “beshlik” bo'lib, “Qofiyalanmagan besh qatorlik she'r” degan ma'noni anglatadi. O'quvchilar “Sinkveyn” metodidan foydalanib, qofiyalanmagan besh qatordan iborat she'r yozadilar. Bunga ko'ra birinchi qator bitta so'zdan iborat bo'lishi va bu ot so'z turkumiga oid so'z bo'lishi, ikkinchi qator ikkita so'zdan iborat bo'lishi va bu sifat so'z turkumiga oid so'z bo'lishi, uchinchi qator uchta so'zdan iborat bo'lishi va bu fe'l turkumiga oid so'zlar bo'lishi, to'rtinchi qatorda to'liq bir maqol keltirilishi va beshinchi qatorda birinchi qatordagi so'zga sinonim bo'lgan bir so'z qo'yilishi mumkin.

Ushbu metoddan o'quvchilar so'z turkumlari haqida tushunchalarga ega bo'lganlaridan so'ng foydalanishi mumkin. O'qituvchi o'quvchining fikrini tinglaydi va shu bilan birga, o'quvchilarni ham bir-birlarining so'zlariga e'tibor bilan qarashga o'rgatadi. E'tiroz yoki qo'shimchalar ham “hurmatli”, “Sizlarning fikringizga qo'shilgan holda”, “bizning ham ayrim fikrlarimiz bor edi” kabi so'zlar orqali

bildiriladi. Bu tarzda tashkil etilgan darsda o'quvchi hech qanday tazyiqsiz erkin fikrlay boshlaydi va o'z fikrlarini ochiq bayon etadi, boshqalarni ham hurmat qilishga o'rganadi.

Ma'lumki, ona tili darsida ham lug'at ishlarini o'tkazish o'quvchilarda o'zi uchun notanish bo'lgan so'zni izohi haqida qiziqish paydo bo'ladi. Bu so'zlarning izohini topishda o'quvchining o'zi mustaqil izlanishi maqsadga muvofiqdir. Bunda yuqoridagi metod o'quvchilarning so'z boyligini oshirish bilan bir qatorda lug'at bilan ishlashga ham o'rgatadi.

Kundalik metodi – o'quvchilar ikki guruhga bo'linadilar. Birinchi guruh jadvalning birinchi qismiga tayanch so'zlardan namunalar yozadi. Ikkinchi guruh esa shu so'zlarning ma'nosini izohlaydi. Masalan, sayyohlar - sayohat qiluvchilar.

Birinchi guruh tayanch so'zlarni imlo va husnixat qoidalari asosida yozganiga qarab baholansa, ikkinchi guruh shu tayanch so'zga bergan izohiga qarab baholanadi. Bu metod orqali o'quvchilar to'g'ri va chiroyli yozishga, har bir so'zga befarq bo'lmaslikka, so'zning ma'nosi, imlosi, shuningdek, husnixat bilan yozish malakasining shakllanishiga olib keladi.

Darsda nterfaol usullar qo'llashni shunday tashkil etish kerakki, ya'ni dars o'tish jarayonida o'quv materiallarining ma'lum bir qismi o'quvchilar tomonidan mustaqil o'rganiladi. O'qituvchi o'quv jarayoni tashkilotchisi, rahbari, nazoratchisi hisoblanadi. O'quvchilarning sinfda o'zini erkin his qilishi va o'quv faoliyati uni emotsional jihatdan qoniqtirishi lozim, ana shundagina u o'zining fikrlarini erkin bayon qila oladi.

XULOSA

O'qitishning interfaol usullari o'quvchilarni ona tili fani darslariga jalb qilish va o'rganish natijalarini sezilarli darajada oshiradi va o'qituvchi bunday interfaol texnologiyalarni puxta bilishi hamda uni amaliyotda o'rganiladigan til materiallarining xususiyatlaridan kelib chiqqan holda, uni to'g'ri qo'llay olishi lozim. Ushbu usullarning afzalliklarini maksimal darajada oshirish uchun o'qituvchilar uchun, doimiy kasbiy rivojlanishni ta'minlash, ta'lim resurslariga sarmoya kiritish va qo'llab- quvvatlovchi o'quv muhitini yaratish juda muhimdir. Kelajakdagi tadqiqotlar interaktiv usullarning uzoq muddatli ta'sirini o'rganishi va ularning turli o'quvchilar populyatsiyasiga ta'sirini

o'rganishi kerak. O'qitishning interfaol yondashuvlarini qo'llash orqali o'qituvchilar ona tili fanini chuqurroq anglash va qadrlashga yordam beradigan, natijada, o'quvchilarning yaxlit rivojlanishiga hissa qo'shadigan dinamik va inklyuziv sinflarni yaratishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi "Xalq ta'limi tizimini 2030- yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF- 5712-sonli farmoni.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga murojaatnomasi 3. Musurmanova A., va boshqalar. Umumiy pedagogika - Toshkent Innovatsiya - Ziyo.2020.- 194-bet.

3. Azimova I, Mavlonova K., Quronov S. va b. Ona tili va o'qish savodxonligi. Umumiy o'rta ta'limning 1-sinfi uchun darslik.

4. Tolipov O'.Q., va M. Usmonboyeva .Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari - Toshkent.Fan. 2006.-260 bet.

5. M.Rahimova. "Xalq ta'limi" ilmiy metodik jurnali rasmiy veb sayti. 2015 y.

6. М.Ниёзова. Д.Рустамова Молодой ученый. 2020. Номер 4. С. 480-481.